ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Ana Kaznačić Skurić*
E-mail: ana.kaznacic@dumus.hr
Dubrovački muzeji - Pomorski muzej

Pomorski muzej u Dubrovniku - osam desetljeća u službi očuvanja i promicanja dubrovačke pomorske baštine

Sažetak

U radu se obrađuje povijesni razvoj Pomorskoga muzeja u Dubrovniku. Muzej je osnovan 1949. godine inicijativom Jadranskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas HAZU). Inicijalni muzejski fundus formiran je prije službenog osnutka Muzeja, početkom 1930-ih, kada se započelo s intenzivnim prikupljanjem predmeta pomorske baštine te tada nastaje manja pomorska zbirka u okviru Dubrovačkog muzeja. Organiziranom izložbom *Dubrovačko pomorstvo kroz vjekove* 1941. godine donacijama građana značajno je obogaćen fundus tadašnjeg pomorskog odjela te su položeni temelji za osnutak budućeg Pomorskog muzeja. Prikazane su razvojne faze ove institucije koja predstavlja ključnu baštinsku ustanovu u očuvanju i promicanju dubrovačke pomorske baštine.

Ključne riječi: fundus, muzej, pomorstvo, izložba, postav, Dubrovnik

1. Uvod

U Dubrovniku se povijest prikupljanja predmeta kulturne baštine može pratiti već od kraja 17. stoljeća, kad se javljaju prvi kolekcionari. U 19. stoljeću, u vrijeme probuđene nacionalne svijesti, ističu se brojni dubrovački intelektualci koji prikupljaju i čuvaju starine, među kojima su bili i brojni kapetani i pomorci, koji su na svojim putovanjima skupljali različite umjetnine i predmete. Upravo je iznimno bogato sakupljačko nasljeđe u Dubrovniku 1872. godine rezultiralo osnivanjem *Domorodnoga muzeja* - prvog gradskog muzeja. Muzej je u svome bogatom fundusu, izgrađivanom brojnim donacijama privatnih sakupljača i institucija, a tek manjim dijelom otkupima, imao i pomorsku zbirku, koja se formirala 1932. kada građani sve više daruju predmete povezane s bogatom dubrovačkom pomorskom tradicijom. Pomorski odjel u okviru Dubrovačkog muzeja osniva se 1940. godine.

* viša kustosica i voditeljica Pomorskog muzeja Dubrovnik

2. Pomorska izložba *Dubrovačko pomorstvo kroz vjekove* 1941. godine - temelj muzeja

Ideja o osnivanju samostalnog pomorskog muzeja u Dubrovniku dugo je bila prisutna među Dubrovčanima, međutim bez podrške vlasti svi pokušaji pojedinaca završili bi bezuspješno.

U povodu 50. obljetnice osnutka *Dubrovačke parobrodarske plovidbe* planirala se organizirati izložba o dubrovačkom pomorstvu, kako bi se jače popularizirala ideja o potrebi osnutka Pomorskog muzeja u Dubrovniku. Za potrebe ove izložbe, tadašnji kustos Dubrovačkog muzeja prof. inž. Pero Zec, izradio je 1931. godine elaborat *Osnova za priredbu pomorske izložbe Dubrovnika*. Planirana izložba nije se realizirala, jer su vlasti odbile molbu za njezino organiziranje. Međutim, potkraj 1930-ih godina ponovno se počelo s intenzivnim sakupljanjem predmeta pomorske baštine te je navedena izložbena koncepcija poslužila za buduću izložbu *Dubrovačko pomorstvo kroz vjekove*, koju je početkom 1941. godine organiziralo društvo *Dub* iz Dubrovnika, koje se brinulo o očuvanju pomorske baštine.

Slika 1. Izložba Dubrovačko pomorstvo kroz vjekove, palača Sponza, Dubrovnik, 1941. Izvor: fototeka Pomorskog muzeja

U pripremi ove velebne izložbe sudjelovalo je više od dvije stotine osoba. Ugledni dubrovački kapetani i intelektualci, okupljeni u više odbora, na čelu s počasnim odborom, aktivno su se uključili u organizaciju izložbe. Njihovim je zalaganjem na izložbi predstavljeno 655 predmeta posuđenih iz različitih privatnih zbirki i crkava. Izložba posvećena *Kapetanima, mornarima, brodovima dubrovačkim, koji u neravnoj borbi s morem, junački podlegoše* otvorena je u palači *Sponza* 2. veljače 1941. godine. Na svečanosti u prigodi otvorenja izložbe bio je nazočan hrvatski ban dr. Ivan Šubašić i zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac. U kratkom vremenu izložbu je posjetilo više od osam tisuća posjetitelja. Planirano trajanje izložbe bilo je do 1. ožujka 1941. godine, međutim zbog velikog interesa javnosti, mogućnost posjeta izložbi produžena je do 20. travnja 1941. godine, ali je zbog ratnog stanja 1. travnja 1941. godine odlučeno da se ona odmah zatvori. Po zatvaranju izložbe dio građe (216 predmeta) prenesen je i pohranjen u zgradu žitnice *Rupe*, a ostatak posuđenih predmeta vraćen je vlasnicima. Predmeti koji su tada ušli u fundus uglavnom su darovani i pohranjeni, a manji dio je uz pomoć donacija građana otkupljen. Primarni cilj izložbe bio je da otkupima i darovanjima povećaju fundus za budući Pomorski muzej. Izložbom je značajno obogaćen fundus tadašnjeg pomorskog odjela Dubrovačkog muzeja te su položeni temelji za osnutak budućeg Pomorskog muzeja u Dubrovniku. Početak Drugog svjetskog rata na dubrovačkom području u proljeće 1941. godine privremeno je spriječio i odgodio ostvarenje te ideje, ali se nakon uspjeha ovog izložbenog projekta izložbe došlo do zaključka da Dubrovnik treba imati svoj Pomorski muzej, jer je pomorstvo stoljećima bilo temelj uspjeha i blagostanja Dubrovnika i njegovog područja, a jedrenjaci koji su plovili pod neutralnom zastavom sv. Vlaha raznosili su njegovo ime i slavu svim svjetskim morima.

Brigu o Pomorskom odjelu i tadašnjoj pomorskoj zbirci (još u okviru Dubrovačkog muzeja) vodio je Antun Kurajica, koji je nastavio sa skupljanjem predmeta od pomorskog značaja i bio jedan od glavnih zagovornika osnutka Pomorskog muzeja, kojemu je posvećivao posebnu skrb. Njegovim zalaganjem mala pomorska zbirka je uz pomoć društva *Dub* bila po završetku rata izložena u žitnici *Rupe*. Iako nije dočekao formalni osnutak Pomorskoga muzeja, *gospar* Kurajica jedan je od najzaslužnijih utemeljitelja, a zbog iznimnog djelovanja Općina ga je 1940. imenovala „stalnim počasnim kustosom gradskog muzeja u Rupama“.

Slika 2. Antun Kurajica (1887. – 1948.) – glavni zagovornik osnutka Pomorskog muzeja i prvi počasni kustos muzeja
Izvor: hemeroteka Pomorskog muzeja

3. Pomorski muzej u okrilju Akademije (1949. - 1987.)

Na inicijativu Jadranskoga instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 15. svibnja 1949. godine osnovan je Pomorski muzej u Dubrovniku kao samostalna muzejska ustanova povijesnog usmjerenja, koju od 1951. godine preuzima I. Razred za društvene znanosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Od svoga osnutka Muzej je započeo sustavno skupljati i dokumentirati pomorsku građu, nastavljajući tako tradiciju prikupljanja i dokumentiranja započetu još 1941. godine, kada je formiran inicijalni muzejski fundus. Pod okriljem Akademije muzej je od samog početka imao uvjete i mogućnosti za daljnji razvoj kao kulturno-povijesna i znanstvena ustanova.

Novi privremeni izložbeni postav Muzeja postavljen 1950. godine bio je u žitnici *Rupe*, međutim taj prostor nije bio dostatan za izlaganje i potpunu prezentaciju dubrovačkog pomorstva, knjižnicu, arhiv i ostale pomoćne prostorije. Uprava Muzeja nastojala je pronaći adekvatniji prostor za djelovanje muzeja u skladu s osnovnim principima suvremene muzeologije. Općina je 1950. godine Muzeju dodijelila palaču

Pucić, u koju su bile privremeno smještene radne prostorije. Uskoro (1952. godine) je Muzej pronašao svoj trajni dom na prvom katu tvrđave sv. Ivana u gradskoj luci, jedinstvenom spomeničkom primjerku fortifikacijske arhitekture, što mu daje posebnu ambijentalnu vrijednost, jer je ostvaren izvanredan spoj sadašnjosti i prošlosti.

Slika 3. Tvrđava sv. Ivana – zgrada muzeja (autor: Ana Kaznačić Skurić)

Na mjesto ravnatelja novoosnovanog Pomorskog muzeja dolazi dr. sc. Josip Luetić (1920. - 2005.), koji postavlja temelje stručnoga i znanstvenoga rada u ustanovi te je zaslužan za skupljanje građe na terenu. Pod njegovim vodstvom Muzej se od samoga početka uspješno razvijao u muzeološkom, istraživačkom i znanstvenom smjeru. Uz posao kustosa, Luetić se intenzivno bavio i znanstvenoistraživačkim radom, proučavajući ponajprije pomorsku povijest Dubrovačke Republike, čime je značajno obogatio Muzej. Obradio je različite teme iz povijesti dubrovačkog pomorstva, temeljene na samostalnim arhivskim istraživanjima neobjavljene arhivske građe u Državnom arhivu u Dubrovniku. Autor je brojnih rasprava, studija i članka u domaćim i inozemnim časopisima i nekoliko knjiga o pomorstvu Dubrovačke Republike. Doprinos dr. sc. Josipa Luetića hrvatskoj muzeologiji, historiografiji i valorizaciji pomorstva Dubrovačke Republike iznimno je velik i dragocjen.

U prvim godinama djelovanja muzeja postavljeni su prioritetni zadaci - sistematski prikupljati predmete i stručno ih obrađivati prema muzeološkim principima; organizirati mrežu muzejskih povjerenika - suradnika u svim značajnijim mjestima na teritoriju nekadašnje Dubrovačke Republike; osnovati priručnu knjižnicu; izraditi muzelošku

koncepciju stalnoga postava te kroz članke u tisku, predavanja, sudjelovanja u radio emisijama nastojati popularizirati i promovirati maritimnu baštinu Dubrovnika. Imenovani su povjerenici - suradnici u osamnaest mjesta na dubrovačkom području, koji su imali zadatak stručno popisati predmete pomorske baštine i arhivsku građu vezanu uz dubrovačko pomorstvo na svojem području. Povjerenici su se aktivno uključili u akciju skupljanja i popisivanja građe na terenu i time značajno pomogli Muzeju u politici skupljanja građe za fundus.

Muzej organizira i prva podmorska arheološka istraživanja na dubrovačkom području u uvali Donji Molunat (1949., 1950. i 1958.) - to su bila prva organizirana podmorska arheološka istraživanja u Hrvatskoj.

Strategija djelovanja Muzeja usmjerena ka skupljanju i očuvanju pomorske baštine Dubrovnika i njegovog područja vrlo se uspješno provodila. Fundus je sustavno i planski izgrađivan otkupima predmeta te brojnim donacijama građana, ali i predmetima s podmorskih arheoloških istraživanja. Pomorska je zbirka 1949. godine brojala samo 465 predmeta, dok je već sredinom 1952. godine za fundus bilo prikupljeno novih 738 predmeta. U sljedećim desetljećima Muzej se razvio u referentno središte za maritimnu baštinu dubrovačkog kraja. Od skromne pomorske zbirke koja je u početcima brojala nekoliko stotina predmeta, zbirka se konstantno razvijala te je u fundusu Muzeja 1979. godine bilo oko 2350 predmeta.

Već pri preseljenju u tvrđavu sv. Ivana uprava Muzeja započela je, iako bez značajne financijske potpore, raditi na tematskoj strukturi postava, kako bi posjetiteljima vjerno predočila tisućljetni razvoj dubrovačkoga pomorstva - odjel *Dubrovačko parobrodarstvo* postavljen je 1952. godine, sljedeće godine otvoren je odjel *Dubrovačko pomorstvo 19. stoljeća*, a 1954. godine odjeli *Pomorstvo Dubrovačke Republike* i *Navigacijske sprave.* Postav se vremenom nadopunjavao i osuvremenjivao skromnim intervencijama, a 1960. godine obogaćen je tematskom cjelinom *Naše pomorstvo 20. stoljeća.* Do 1979. godine Muzej je priredio ukupno dvanaest tematskih izložbi, a aktivno sudjeluje u skupnim izložbama organiziranim u tadašnjoj državi.

Već od samih početaka djelovanja ustanove možemo govoriti o sustavnoj izdavačkoj djelatnosti kao važnoj sastavnici muzejske djelatnosti. Godine 1952. Muzej objavljuje *Vodič* po Pomorskom muzeju - prvi vodič jednog pomorskog muzeja u zemlji. Iste godine organizira i uređuje prvi zbornik iz povijesti dubrovačkog pomorstva - *Dubrovačko pomorstvo*. Rezultate sustavnih arhivskih istraživanja, u razdoblju od 1954. do 1967. godine, Muzej objavljuje u periodici o povijesti dubrovačkog pomorstva u pet knjiga pod naslovom *Građa za pomorsku povijest Dubrovnika*. Stručni djelatnici Muzeja (dr. sc. Josip Luetić, a od 1965. mr. sc. Anica Kisić) intenzivno se bave znanstvenoistraživačkim radom i objavljuju brojne znanstvene i stručne radove, rasprave, studije i članke u domaćim i stranim znanstvenim stručnim publikacijama, časopisima, tjednom i dnevnim listovima iz pomorske prošlosti Dubrovnika. Od 1950. godine Muzej aktivno surađuje u izdanjima Jugoslavenskog leksikografskog zavoda.

Slika 4. Stalni postav u tvrđavi sv. Ivana: Pomorstvo Dubrovačke Republike, 1950-ih. Izvor: fototeka Pomorskog muzeja

Muzej je od osnutka čuvao bogati arhiv dubrovačkih pomorskih društava. Krajem 1980-ih godina arhivska građa predana je na čuvanje Državnom arhivu u Dubrovniku, gdje po zakonu i pripada.

Zbog iznimnih znanstvenih rezultata ustanove, odlukom Akademije 1965. godine odlučeno je da Muzej preraste u Zavod za povijesna istraživanja pomorstva južne Dalmacije JAZU. U sastavu Zavoda djelovalo je tada i Pelješko odjeljenje u Orebiću. Godine 1974. Zavod za povijesna istraživanja pomorstva južne Dalmacije pripojen je Centru za znanstveni rad JAZU te se izdvaja Pelješko odjeljenje. Radi objedinjavanja svojih ustanova, 1977. godine odlukom Akademije Muzej je pripojen Zavodu za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku (danas Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku).

Od 1972. godine Pomorski muzej, kroz suradnju s Republičkim zavodom za zaštitu spomenika kulture, obavlja brojna arheološka istraživanja i rekognosciranja u dubrovačkom akvatoriju. Radovima koordinira kustosica Anica Kisić u suradnji sa Zdenkom Brusićem, doajenom hrvatske podmorske arheologije i cijenjenim hrvatskim stručnjacima za podvodnu arheologiju Marijom Jurišićem i Marijanom Orlićem. Pažnja je uglavnom usmjerena na otok Mljet, gdje se istražuju lokaliteti: rt Vratnički, Okuklje, Klačina kod rta Maharac, Veli škoj, rt Stoba, rt Pusti kod Sobre, rt Glavat i dr. Istražuju se ostaci dubrovačkog broda iz 1568. godine kod hridi Mali školj na ulazu u uvalu Suđurađ na otoku Šipanu i ostaci novovjekovnog brodoloma s kraja 17. stoljeća na položaju Drevine u Koločepskom kanalu. Istraživačke podmorske arheološke kampanje na dubrovačkom području dale su iznenađujuće rezultate i otkrile svjetski značajne podvodne arheološke lokalitete u Hrvatskoj.

U prvih trideset godina djelovanja Pomorski muzej bilježi značajnu posjećenost - preko 800.000 posjetitelja. Muzej su posjetile i brojne ugledne osobe: kraljevi europskih monarhija - Grčke, Belgije, Nizozemske, Švedske, Velike Britanije; brojni svjetski državnici - predsjednici Jugoslavije, Austrije, Njemačke, Poljske, Rumunjske, Egipta, Indije, Zelenortskih Otoka, zapadne i Istočne Njemačke, časnici ratnih mornarica Jugoslavije, Grčke, Italije, Francuske, Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, Sjedinjenih Američkih Država, Belgije, Velike Britanije, Njemačke Demokratske Republike, kao i brojni predstavnici političkog, znanstvenog i kulturnog života europskih i drugih zemalja svijeta. Među značajnijim posjetima su posjet predsjednika Jugoslavije Josipa Broza Tita (1954.), indijskog državnika Jawaharlala Nehrua i Indire Gandhi (1955.), grčkog kralja Pavla I. (1955.), ruskog kozmonauta Germana Titova (1962.), britanske kraljice Elizabete II., princa Filipa i princeze Anne (1972.) te britanskog princa Charlesa (1978.).

U potresu koji je pogodio dubrovačko područje 1979. godine tvrđava sv. Ivana teško je stradala te su nastala opasna oštećenja u svodnim konstrukcijama i zidovima. Stoga je u razdoblju od 1982. do 1985. godine objekt sustavno obnovljen. Cjelokupni fundus, knjižnica i arhivska građa spakirani su i iseljeni na različite lokacije u Dubrovniku. U Galeriji *Rosario* bila je postavljena privremena izložba.

U ovom razdoblju dolazi do smjene u vodstvu Muzeja. Nakon tridesetšestogodišnjeg uspješnog rada i vođenja Muzeja, sredinom 1985. godine dr. sc. Josip Luetić odlazi u mirovinu, a dužnost voditelja Muzeja preuzima kustosica mr. sc. Anica Kisić. Tada započinju radovi na novom, tematski proširenom stalnom postavu. Muzeološku koncepciju novog stalnog postava izradila je mr. sc. Anica Kisić u suradnji s likovnim postavljačem, akademskim slikarom dr. Mladenom Pejakovićem. Postav je podijeljen je u tri dijela: *Od kasne antike do pada Dubrovačke Republike*, *Pomorstvo dubrovačkog kraja u 19. stoljeću* i *Pomorstvo dubrovačkog kraja u 20. stoljeću*. Unutar ove podjele obrađene su razne tematske cjeline, koje kronološkim slijedom ilustriraju razvoj dubrovačkoga pomorstva. Značajnu financijsku potporu za izradu novoga postava Muzej je dobio od Zavoda za obnovu, brodarske tvrtke *Atlantska plovidba* i putničke

agencije *Atlas*. U razdoblju obnove Muzej je u suradnji sa Zavodom za restauraciju umjetnina u Zagrebu uspio restaurirati, konzervirati i preventivno očistiti više od tri stotine predmeta. U dijelu novoobnovljene tvrđave sv. Ivana (dio prvog kata i drugi kat) 10. rujna 1986. godine svečano je otvoren Pomorski muzej.

Slika 5. Dr. sc. Josip Luetić (1920. – 2005.) – ravnatelj Pomorskog muzeja 1949. – 1985. Izvor: fototeka Pomorskog muzeja

Odlukom Predsjedništva JAZU, na redovitoj sjednici 16. prosinca 1986. godine odlučeno je „….da se inventar Pomorskog muzeja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku ustupi na korištenje Skupštini općine Dubrovnik, s time da Pomorski muzej Jugoslavenske akademije prijeđe u sastav Dubrovačkog muzeja u Dubrovniku…..“. Tako je nakon nepuna četiri desetljeća djelovanja u sklopu Akademije, najviše kulturne i znanstvene institucije u državi, Pomorski muzej od 1. siječnja 1988. godine formalno prešao u sastav Dubrovačkog muzeja kao njegov V. odjel.

4. Djelatnost Pomorskog muzeja kao ustrojbene jedinice Dubrovačkih muzeja

Prelaskom pod okrilje Dubrovačkog muzeja, najznačajnije kulturne ustanove grada Dubrovnika, započinje nova razvojna faza Pomorskog muzeja, koji je i dalje nastavio sustavno raditi na očuvanju i promicanju pomorske baštine Dubrovnika.

U vrijeme Domovinskog rata i napada na Dubrovnik 1991. godine za muzeje u Dubrovniku nastupilo je teško razdoblje. Cjelokupni fundus Muzeja bio je spakiran u metalne sanduke i pospremljen u najzaštićeniji dio tvrđave sv. Ivana. U napadima na povijesnu jezgru Dubrovnika stradali su brojni spomenički objekti. Na tvrđavu sv. Ivana pali su brojni projektili, koji su oštetili istočnu stranu građevine. Nastala oštećenja sanirana su tijekom 1992. godine, dok štete na muzejskoj građi pohranjenoj unutar Muzeja na sreću nije bilo. Međutim, uništeno je i oštećeno desetak predmeta, koji su u tom trenutku bili na posudbama.

4.1. Izložbena djelatnost

U posljednja četiri desetljeća djelovanja u okviru Dubrovačkih muzeja Pomorski je Muzej priredio brojne raznovrsne tematske izložbe, samostalno ili u suradnji:

- *Dubrovački brodovi na zavjetnim slikama,* Dubrovnik, Knežev dvor, i Zagreb, Muzejski prostor (1987.)
- *Obala Hrvatske na pomorskim i geografskim kartama od 16. do 19. stoljeća* (izložba u povodu međunarodnog simpozija *Pet stoljeća zemljopisnih karata Hrvatske*): Dubrovnik, Knežev dvor (1988.)
- *Slučaj brod X*, Firenza i Zagreb, Muzejski prostor (1988.)
- *Brodograđevna tradicija u Dubrovniku* (u povodu simpozija *Teorija i praksa brodogradnje u Dubrovniku*: Dubrovnik, Knežev dvor, 1990.)
- *Dubrovnik i novi svijet - Amerike* (izložba u povodu znanstvenog skupa *Hrvati i Novi svijet (Amerike)*, Dubrovnik, galerija Luža (1993.)
- *Baština drvene brodogradnje u Hrvatskoj*: Dubrovnik, galerija Luža, Zagreb (Hrvatski povijesni muzej), Split (Vojno-pomorski muzej), Rijeka (Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka) i Betina, Marina (1994.); dopunjena izložba ostvarila je međunarodna gostovanja: Lisabon, Torre de Belem (1995.) i Hamburg, Galerija konzulata RH (1995.); ponovno postavljena u povodu međunarodnog skupa V. Forum of Mediterranean Maritime Heritage, Dubrovnik, palača Ranjina (1998.)
- *Posljednji dubrovački i pelješki jedrenjaci, slike kap. B. Ivankovića*: Dubrovnik, Galerija Matice hrvatske (1996.)
- *Brodovi u vitrinama*: Dubrovnik, Galerija Matice hrvatske (1996.)

- *Modeli brodova* (izložba brodova brodomaketara Argosy): Dubrovnik, palača Ranjina (1998.)
- *Antički brod u podmorju Mljeta*: Dubrovnik, Knežev dvor (2000.), Šibenik, Županijski muzej (2001.), Arheološki muzej u Zagrebu i Zadru (2002.), Arheološki muzej u Puli i Gradski muzej u Umagu (2003.), Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka (2005.)
- *Vicko Dimitrije Volčić (1563. - 1607.) - majstor portulana iz Dubrovnika*: Dubrovnik, Knežev dvor (2006.)
- *Pomorska društva dubrovačkog kraja od sredine 19. stoljeća do II. svjetskog rata*: Dubrovnik, Knežev dvor (2008.)
- *Pulene - uresi na pramcima jedrenjaka*, Dubrovnik, Knežev dvor (2009.)
- *Nautičke sprave i instrumenti iz fundusa Pomorskog muzeja*: Dubrovnik, Knežev dvor (2010.)
- *Lloydovi slikopisi: Svjedočanstva o Sredozemlju s kružnih putovanja putničkih parobroda Jugoslavenskoga Lloyda 1930-ih godina*: Dubrovnik, Knežev dvor (2011.), Slavonski Brod, Muzej Brodskog Posavlja (2012.), Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja i Split, Hrvatski pomorski muzej (2015.), Pula, Povijesni i pomorski muzej Istre (2017.), Makedonija, Bitola, Muzej Bitola (2018.)
- *Znameniti pomorci Dubrovačke Republike*: Dubrovnik, Knežev dvor (2012.)
- *Iznik - osmanska keramika iz dubine Jadrana*: Dubrovnik, žitnica *Rupe* (2016.)
- *Pomorske škrinje iz fundusa Pomorskog muzeja u Dubrovniku*: Dubrovnik, žitnica *Rupe* (2017.)
- *Kartografska baština iz fundusa Pomorskog muzeja u Dubrovniku*, Dubrovnik, Knežev dvor (2018.)
- *Alati i kalafati*: Dubrovnik, žitnica *Rupe* (2020.)
- *Brodovi na fotografijama i razglednicama od polovine 19. st. do polovine 20. st.*: Dubrovnik, Knežev dvor (2023./2024.)
- *Brodogradnja na dubrovački način - 500. obljetnica škara u Gružu*: Dubrovnik, žitnica *Rupe* (2025./2026.)

U posljednja dva desetljeća sve su izložbe Pomorskog muzeja koje se organiziraju dvojezične i prate ih bogato opremljeni tiskani katalozi. Uz kataloge povremenih izložbi, iz tiska su izašle i druge muzejske publikacije - Vodič po stalnom postavu na pet jezika i nekoliko kataloga muzejskih zbirki.

U sklopu međumuzejske suradnje kroz program razmjene izložbi, Pomorski muzej gostovao je s pojedinim izložbama u hrvatskim i inozemnim muzejima, a rado ugošćuje i izložbene projekte drugih pomorskih muzeja. Na taj način omogućuje uvid

ne samo u pomorsku baštinu ostalih hrvatskih i svjetskih krajeva, nego i u način rada te trendove u muzejskoj struci.

Muzej je sudjelovao i u skupnim izložbenim projektima u Dubrovniku, ali i u inozemstvu. Najznačajnija je prezentacija dubrovačkog pomorstva u Hrvatskom paviljonu, na Expou 1992. godine u Genovi, u povodu 500. obljetnice Kolumbova otkrića Amerike. Muzej je, zajedno s hrvatskim pomorskim muzejima i drugim institucijama, bio uključen u nacionalni projekt Ministarstva kulture Republike Hrvatske *Hrvatska - Duša Mediterana* (*Croacìa Alma Mediterránea)*, koji je nastao u okviru međunarodne kulturne suradnje između Republike Hrvatske i Kraljevine Španjolske u 2007. godini. Projekt je rezultirao iznimno uspješnom izložbom *Pomorstvo na hrvatskom Jadranu* u Pomorskom muzeju u Barceloni (2007.) te predstavljanjem na Expou 2008. u Zaragozi. U posljednjih desetak godina Muzej je sudjelovao u nekoliko značajnih međunarodnih izložbenih projekata: u Parizu i Marseillesu (2016./2017. na izložbi *Aventuriers des mers de Sindbad à Marco Polo* Instituta Arapskog svijeta u Parizu i Muzeja civilizacija Europe i Mediterana u Marseillesu; u Trstu (2017./2018.) na izložbi o podvodnoj baštini Jadrana *Into the Sea of Intimacy. Underwater Archaeology Tells the Story of the Adriatic*, u organizaciji ERPAC-a, institucije za kulturnu baštinu Friuli Venezia Giulia i brojnih institucija iz Italije, Hrvatske, Slovenije i Crne Gore; u Austriji (2021.) na izložbi *Sehnsucht Ferne - Aufbruch in neue Welten* u Schallaburg Kulturbetriebsges.m.b.H., jednom od najvećih izložbenih centara u Austriji.

4.2. Međuinstitucionalna suradnja i uključivanje u znanstvene projekte

U okviru međuinstitucionalne suradnje, Pomorski muzej je od 1999. godine surađivao s udrugom za pomorsku baštinu *Ars Halieutica* na interdisciplinarnom znanstvenom projektu *Baština drvene brodogradnje u Hrvatskoj*. U projekt su bili uključeni povjesničari, arheolozi, inženjeri brodogradnje i jezikoslovci iz Zagreba, Zadra i Splita. Cilj je bio da se istraživanje pomorskog nasljeđa proširi na istraživanje materijalne pomorske baštine (plovila, brodograditeljski i ribarski alati i sl.), ali i onog nematerijalnog dijela pomorske baštine - duhovne kulture brodograditelja, ribara, pomoraca i drugih sudionik (politehnička znanja i razna umijeća, usmena književnost i sl.). U sklopu projekta, uz tradicionalna plovila Jadrana, stručnjaci, posebno inženjer brodogradnje prof. dr. sc. Velimir Salamon i Miroslav Fabijanić, istraživali su oblike starijih tipova dubrovačkih trgovačkih jedrenjaka 16. i 17. stoljeća poput kekije, karake, galijuna i pulake. Rezultati ove značajne suradnje su uspješna izložba o hrvatskoj drvenoj brodogradnji pod naslovom *Baština drvene brodogradnje u Hrvatskoj*, organiziranoj tijekom 1994. godine u Dubrovniku, Splitu, Betini, Rijeci i Zagrebu, a potom u Lisabonu i Hamburgu (1995.) te vrijedna publikacija u izdanju Dubrovačkih muzeja - dvojezični zbornik radova *Iskustvo broda* (2002.).

Od 1996. godine Muzej je, zajedno s Grčkom, Maltom, Italijom i Turskom, bio uključen u *RAPHAEL programm*e - međunarodni kulturni EU projekt u organizaciji Helenic Maritime Museum iz Pireja, u okviru kojega je izrađen *Atlas of traditional crafts from the Eastern Mediterranean 18th - 19th century.*

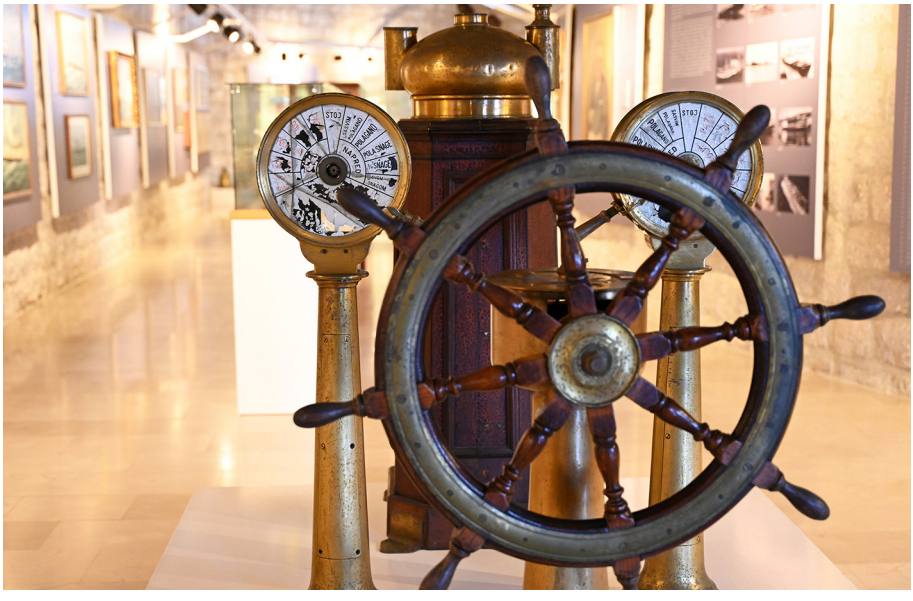
Sredinom 90-ih godina 20. stoljeća Muzej aktivno sudjeluje na inozemnim skupovima pomorskih muzeja i surađuje s više europskih pomorskih muzeja. Na kongresu *4. Forum for the Debate on the Maritime Heritage on the Mediterranean* na Malti, Muzej je predložilo da se sljedeći Forum održi u Dubrovniku. Uz podršku Međunarodnog središta hrvatskih sveučilišta u Dubrovniku, 4. forum pomorske baštine Sredozemlja organiziran je 1998. godine u Dubrovniku. Ovaj skup bio je prilika da se sudionici iz vodećih pomorskih muzeja na Sredozemlju upoznaju s bogatom pomorskom poviješću Dubrovnika i njegovom pomorskom baštinom, kao neizostavnim dijelom sredozemne maritimne baštine. Na ovom stručnom skupu u Dubrovniku formalno je osnovana udruga AMMM *(Association of Mediterranean Maritime Museums*) sa sjedištem u Barceloni. Sudjelovanje na međunarodnim znanstvenim skupovima i predstavljanje dubrovačkog pomorstva u inozemstvu, posebno kroz suradnju s udrugom *Ars Halieutica*, omogućilo je dubrovačkom Pomorskom muzeju da poveća svoju vidljivost i van granica naše države te da strani stručnjaci doznaju više o bogatoj dubrovačkoj i hrvatskoj pomorskoj baštini.

4.3. Recentna djelatnost Pomorskog muzeja

Pomorski muzej danas uspješno djeluje u okviru ustanove *Dubrovački muzeji*, u čijem je sastavu od 1988. godine. U posljednjih osam desetljeća svoga postojanja Muzej sustavno prikuplja, istražuje, čuva, interpretira i izlaže materijalnu i nematerijalnu pomorsku baštinu dubrovačkog područja, od antičkih vremena do danas. Od osnutka fundus je sustavno i planski izgrađivan otkupljivanjem predmeta, brojnim donacijama građana te nalazima s podmorskih arheoloških istraživanja, organiziranima u dubrovačkom akvatoriju. Skupljanje muzejske građe, jedna od osnovnih funkcija muzeja, provodi se u skladu s donesenom strategijom skupljanja muzejske građe Dubrovačkih muzeja, kojom su jasno određene smjernice i principi kojima se ova institucija vodi prilikom pribavljanja predmeta za svoje zbirke. Zadnjih dvadeset godina Muzej je nastavio sustavno razvijati svoje zbirke, reorganizirati postojeće i osnivati nove te danas raspolaže bogatim fundusom s više od 11.000 predmeta raspoređenih u 16 muzejskih zbirki.

U recentnom stalnom postavu otvorenom 1986. predstavljeno je više od 700 predmeta. Od 2016. do danas sustavno se radi na osuvremenjivanju i dopuni postojećega stalnog izložbenog postava. U posljednje vrijeme postav je obogaćen i raznim multimedijskim digitalnim sadržajima putem kojih se pomorska baština kroz suvremenu tehnologiju nastoji prezentirati na zanimljiv i inovativan način. Među ovakvim sadržajima, koji su vrijedna nadogradnja pri obilasku postava, je multimedijski CD-ROM *Dubrovačko*

pomorstvo autorice Anice Kisić, posebno jer prikazuje razvoj pomorstva iz vremena Republike, koji zbog nedostatka izložbenog prostora nije dovoljno prezentiran u stalnom postavu. U suradnji s Dubrovačkom razvojnom agencijom (DURA), kroz europski projekt COOL NOONS, financiran sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj, izrađena je mobilna aplikacija *Pomorski muzej u Dubrovniku,* multimedijski vodič kroz pomorsku povijest Dubrovnika, koji se sastoji od interaktivnog audiovodiča i proširene stvarnosti.

Slika 6. Današnji stalni postav Pomorskog muzeja (autor: Marta Vukadin)

Pedagoški odjel Dubrovačkih muzeja, uz kustose i restauratore, provodi vrlo aktivnu edukativno-pedagošku djelatnost u muzeju. Edukativni programi usmjereni su ne samo na stjecanje znanja, već i različitih vještina i iskustava. Tijekom godine organiziraju se brojne edukativne radionice i igraonice namijenjene djeci vrtićke dobi, osnovnoškolcima i srednjoškolcima. Muzejska edukacija uključuje stručna opća i tematska vodstva po stalnom postavu ili povremenim izložbama. Osobita pozornost posvećuje se osmišljavanju i priređivanju kvalitetnih i uzrastu prilagođenih edukativnih izdanja i didaktičkih materijala.

Muzej posjeduje bogatu knjižnicu s više od 11.500 naslova stručne pomorske i srodne literature.

Od 1998. godine Muzej je član Udruženja mediteranskih pomorskih muzeja *(Association of Mediterranean Maritime Museums*) te od 2024. godine Međunarodne konferencije pomorskih muzeja (*International Conference of Maritime Museums*).

Posljednjih godina bilježi značajan rast posjećenosti, čemu pridonosi sam smještaj muzeja na gradskim zidinama i *Dubrovnik pass*, jedinstvena ulaznica Grada Dubrovnika, koja omogućava besplatan ulaz u devet kulturno - povijesnih znamenitosti Dubrovnika. U 2024. godini Muzej je imao 155.934 posjetitelja, a u 2025. godini broj posjetitelja iznosio je 167.992, što je porast od oko 8 % u odnosu na prethodnu godinu. Ovim rekordnim brojkama Pomorski se muzej u Dubrovniku svrstava u najposjećeniji pomorski muzej u Hrvatskoj.

5. Poteškoće, izazovi i rješenja

Poteškoće s kojima se ovaj odjel Dubrovačkih muzeja danas suočava su nedostatak prostora za pohranu muzejske građe i nedostatan veći prostor za proširenu stalni postav za cjelovitu prezentaciju pomorstva Dubrovačke Republike te izlaganje bogate kolekcije podvodnih nalaza s novootkrivenih lokaliteta u dubrovačkom akvatoriju. Za proširenje stalnog postava Dubrovački muzeji su od Grada Dubrovnika u više navrata u zadnjih 30 godina tražili ustupanje preostalog dijela prvog kata tvrđave sv. Ivana, ali bezuspješno. Uz navedeno, problem predstavlja i nedostatak primjerenih radnih prostora te prateće infrastrukture nužne za kvalitetno funkcioniranje muzejske djelatnosti.

U posljednjih pet godina, uz pomoć *Društva prijatelja dubrovačke starine* zamijenjeni su dotrajali drveni prozori na istočnom, zapadnom i južnom pročelju tvrđave sv. Ivana. Također, velike poteškoće u izložbenom prostoru na drugom katu tvrđave stvarao je kontinuirani prodor atmosferilija tijekom kišnog vremena i velike količine vlage prisutne u ljetnim mjesecima, čime je bila izravno ugrožena vrijedna muzejska građa, na što Dubrovački muzeji konstantno upozoravaju nadležne institucije i osnivača. Sredinom 2024. godine *Društvo prijatelja dubrovačke starine* započelo je s velikim infrastrukturnim projektom - sanacijom plašta i terase na tvrđavi sv. Ivana, koja je još u tijeku, čime bi se napokon trebao riješiti prodor vlage unutar tvrđave, što će pridonijeti stvaranju povoljnije mikroklime u izložbenom prostoru, koja je prijeko potrebna za očuvanje muzejskih predmeta.

6. Zaključak

Prema raznovrsnosti i vrijednosti građe koju posjeduje, Pomorski muzej u Dubrovniku jedan je od najznačajnijih muzeja pomorske tematike u Hrvatskoj. Ključna je baštinska ustanova u očuvanju i promicanju pomorske baštine te najbolje mjesto za istraživanje i upoznavanje slavne pomorske povijesti Dubrovnika. Na iznimno čvrstim temeljima, koje je 1941. godine postavilo društvo *Dub*, danas Pomorski muzej s nekim novim naraštajem nastavlja svoj put započet prije osam desetljeća, na kojemu će i dalje brižno skrbiti o pomorskoj baštini te biti čuvar vlastitog identiteta.

Literatura

1. Bašić, Đ. (2004) Izložba *Dubrovačko pomorstvo kroz vjekove* 1941. godine. *Zbornik Dubrovačkih muzeja*, I., 209-236.
2. Dabelić, I. (2004) Razvojni put Dubrovačkih muzeja od 1872. do 2002. godine. *Zbornik Dubrovačkih muzeja*, I., 7-30.
3. Kisić, A. (2004) Pomorski muzej u Dubrovniku - jučer, danas, sutra. *Zbornik Dubrovačkih muzeja*, I., 105-114.
4. Kaznačić, A., Dunatov, Lj. (2011) Dubrovački muzeji, Pomorski muzej: vodič, Dubrovački muzeji.
5. Kaznačić Skurić, A. (2022) Fundus Dubrovačkih muzeja - skupljanje muzejske građe donacijama i otkupima. *Zbornik Dubrovačkih muzeja*, V., Dubrovnik, 31-48.
6. Luetić, J. (1952) Pomorski muzej Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, u: *Dubrovačko pomorstvo: u spomen 100 godina Nautičke škole u Dubrovniku*, 405-415.
7. Luetić, J. (1961) Pomorski muzej Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
8. Perkić, D., Kaznačić Skurić, A. (2022) Arheološka istraživanja u Dubrovačkim muzejima, *Zbornik Dubrovačkih muzeja*, V., 191-210.

ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Ana Kaznačić Skurić
E-mail: ana.kaznacic@dumus.hr
Dubrovnik Museums – Maritime Museum

The Maritime Museum in Dubrovnik: Eight Decades of Preserving and Promoting Dubrovnik's Maritime Heritage

Abstract

This paper examines the historical development of the Maritime Museum in Dubrovnik. The Museum was founded in 1949 on the initiative of the Adriatic Institute of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts (today the Croatian Academy of Sciences and Arts – HAZU). However, the foundations of its collection had already been laid in the early 1930s, when systematic efforts to collect maritime heritage artefacts began, leading to the creation of a small maritime collection within the Dubrovnik Museum. The 1941 exhibition *Dubrovnik Maritime History Through the Centuries* played an important role in expanding the holdings of the maritime department through donations from local citizens, thereby laying the groundwork for the establishment of the future Maritime Museum. The paper traces the key stages in the Museum's development and highlights its role as a major heritage institution dedicated to preserving and promoting Dubrovnik's maritime heritage.

Keywords: collection, museum, seafaring, exhibition, display, Dubrovnik